

Таццяна Марозава

ПРАВЯДЗЕННЕ ФАЛЬКЛОРНАЙ ПРАКТЫКІ Ў ВУЧЭБНА- НАВУКОВАЙ ЛАБАРАТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА ФАЛЬКЛОРУ БДУ: МЕТОДЫКА АРГАНІЗАЦЫІ, ФОРМЫ РАБОТЫ

Фальклорная практыка студэнтаў філалагічнага факультэта з'яўляецца неад'емнай часткай вучэбнага працэсу пры падрыхтоўцы спецыялістаў-філолагаў. Тэрмін праходжання практыкі – 14 дзён (84 гадзіны). У адпаведнасці са Стандартам па фальклорнай практыцы на сённяшні дзень афіцыйна зацверджаны наступныя формы яе ажыццяўлення:

1) выезд груп з навуковым кіраўніком у запланаванае месца экспедыцыі (на фінансавых умовах аплаты ўсіх выдаткаў ВНУ);

2) пры адсутнасці фінансавання:

2.1. самастойнае праходжанне практыкі студэнтамі па месцы жыхарства з прадстаўленнем справаздачы аб выніках збіральніцкай дзейнасці;

2.2. праца ў архіўных фальклорных фондах пры кафедры, якая ажыццяўляе практыку ў ВНУ;

2.3. праца па індывідуальных праграмах (за межня студэнты).

Вучэбна-навуковая лабараторыя беларускага фальклору з самага пачатку свайго існавання* прымае непасрэдны ўдзел у арганізацыі і правядзенні фальклорнай практыкі на філалагічным факультэце БДУ. Супрацоўнікі ВНЛ падтрымліваюць цесныя сувязі з выкладчыкамі кафедры тэорыі літаратуры, якія забяспечваюць выкладанне фальклору на факультэце, у напрамку практычнага азнаямлення студэнтаў 1-х курсаў з працай у архівах лабараторыі, падрыхтоўкай да практыкі ў палявых умовах, метадыкай афармлення справаздач па фальклорнай практыцы, распрацоўкі вучэбна-метадычных дапаможнікаў.

З'яўляючыся структурным падраздзяленнем кафедры тэорыі літаратуры, ВНЛ беларускага фальклору мае і агульнауніверсітэцкі статус: апошнія 2 гады ў лабараторыі праходзяць фальклорна-краязнаўчую практыку студэнты спецыяльнасці «культуралогія» факультэта міжнародных адносін БДУ. Гэта ўскладае на супрацоўнікаў лабараторыі дадатковыя задачы па забеспячэнні вучэбнага працэсу для студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей, нягледзячы на тое, што кіраўніцтва студэнцкімі групамі ў гэтым выпадку ажыццяўляюць выкладчыкі факультэта МЭА.

На сённяшні дзень у лабараторыі беларускага фальклору сфарміраваны 5 архіваў:

1) рэгіянальны архіў – змяшчае фальклорна-этнаграфічныя матэрыялы з усіх абласцей Беларусі. Тут вядзецца работа па сістэматызацыі і

*З'яўленне вучэбна-навуковай лабараторыі ў красавіку 2005 года стала вынікам рэарганізацыі навукова-даследчай лабараторыі беларускага фальклору, заснаванай 1 студзеня 1981 года пры кафедры беларускай літаратуры. Змяненне назвы было звязана са змяненнем статусу лабараторыі: яна была пераведзена на бюджэтнае фінансаванне.

інвентарызацыі фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў, стварэнні тапаграфічнага каталога праведзеных экспедыцый, каталога інфармантаў і выканаўцаў фальклорных твораў;

2) жанравы архіў – змяшчае тэксты фальклорных твораў пэўных відаў і жанраў. Тут вядзецца работа па навуковай унутрыжанравай класіфікацыі фальклорных адзінак, распачата работа па стварэнню камп’ютэрнай базы дадзеных архіва;

3) аўдыё- і 4) відэаархівы – змяшчаюць фона- і відэаматэрыялы (бабіны і CD-дыскі, відэакасеты і DVD-дыскі). Тут распачата работа па перазапісу бабінных фонаматэрыялаў і відэаматэрыялаў на сучасныя носьбіты інфармацыі;

5) фальклорны архіў іншых народаў свету – змяшчае фальклорна-этнаграфічныя запісы амаль з усіх рэспублік былога СССР і Усходняй Еўропы, а таксама з Кітая, Карэі, Індыі, Ірана. Тут вядзецца работа па сістэматызацыі і класіфікацыі матэрыялаў.

Значную дапамогу ў апрацоўцы першых трох архіваў аказваюць студэнты 1-га курса філалагічнага факультэта, якія загадам рэктара БДУ накіроўваюцца на праходжанне вучэбнай практыкі ў ВНЛ беларускага фальклору. Лабараторыя можа прыняць на практыку да 55 студэнтаў. Гэта абумоўлена дзвюма прычынамі: 1) невялікім штатам супрацоўнікаў лабараторыі (загадчык, 2 метадысты, лабарант, малодшы навуковы супрацоўнік), якія могуць весці работу са студэнтамі; 2) наяўнасцю працоўных месцаў у памяшканнях лабараторыі. З гэтых 55 чалавек 20 размяркоўваюцца ў камп’ютэрныя класы факультэта для ажыццяўлення адпаведных работ, астатнія 35 чалавек працуюць непасрэдна ў архівах лабараторыі.

Арганізацыя практыкі ў ВНЛ беларускага фальклору патрабуе правядзення сур’ёзнага **падрыхтоўчага этапа**, звязанага з устанаўленнем аб’ёму работ. Дзеля гэтага суміруецца інфармацыя аб стане спраў у кожным з архіваў лабараторыі*. Пасля неабходна зрабіць гэты «аб’ём» даступным для студэнтаў, а менавіта:

1) у рэгіянальным архіве супрацоўнікі лабараторыі праглядаюць кожную папку з фальклорна-этнаграфічнымі матэрыяламі з мэтай іх сістэматызацыі, выяўлення фальсіфікаваных твораў, стварэння (калі маецца патрэба) тапаграфічнага каталога, каталога збіральнікаў і каталога выканаўцаў, спісання чарнавых запісаў. Толькі пасля гэтага можна прапаноўваць студэнтам такую **форму** работы ў рэгіянальным архіве, як *складанне рээстравых ведамасцей пэўнай вобласці*. Гэтая форма работы досыць працаёмкая: студэнт поўнасцю праглядае матэрыялы кожнага сшытка ў папцы, сістэматызуючы матэрыялы па відах і жанрах, вызначаючы жанры, калі яны не вызначаны (часта з дапамогай кіраўніка). Пасля складае рээстравую ведамасць па наступных пунктах: нумар папкі, год экспедыцыі,

* Супрацоўнікі лабараторыі на працягу года працуюць у архівах і дакладна ведаюць, якія формы работ з’яўляюцца найбольш эфектыўнымі падчас студэнцкай практыкі.

населены пункт, віды і жанры фальклору, інфармант, збіральнік. Пры гэтым ажыццяўляецца падлік колькасці адзінак па кожным жанры і агульная колькасць фальклорных твораў, запісаных у пэўнай вёсцы. Пошук інфармацыі пра вёску, збіральніка і год запісу, а таксама фарміраванне папак па гадах экспедыцый і ўстанаўленне парадкавага нумару папкі – задача супрацоўніка лабараторыі напярэдадні практыкі.

2) у жанравым архіве прафесійнай апрацоўкі патрабуюць фальклорныя матэрыялы з боку вызначэння віду і жанру ў адпаведнасці з агульнапрынятымі крытэрыямі ўнутрыжанравай класіфікацыі. Дзеля гэтага ўвесь масіў тэкстаў, напрыклад, валачобных песень, правяраецца на правільнае вызначэнне жанру. Толькі пасля гэтага магчыма прапаноўваць студэнтам такую **форму** работы, як *разбор картак, напрыклад, па тэматычным прынцыпе, функцыянальным і г.д.* Папярэдні вопыт працы са студэнтамі ў жанравым архіве паказаў, што пры спробе самастойнай навуковай апрацоўкі фальклорных адзінак блытаецца і без таго да канца не ўпарадкаванае размеркаванне картак у шафах. Самастойна студэнты могуць ажыццяўляць **тэхнічныя формы работы**: *размяркоўваць карткі пэўнага жанру па адпаведных скрынях у шафах, праводзіць адбор варыянтаў аднаго і таго ж твора, весці ўлік іх рэгіянальнага распаўсюджвання.*

3) у сілу спецыфікі працы ў аўдыёархіве да яе можна прыцягваць асобных студэнтаў, якія валодаюць сучаснымі электроннымі сродкамі апрацоўкі стужкавых бабін і касет, а таксама камп'ютэрнай тэхнікай (сканерам, спецыяльнымі праграмамі). Дзеля ажыццяўлення працы з бабінным стужкавым архівам, які налічвае каля 680 бабін рознага памеру, са згоды кіраўніцтва факультэта мы прыцягваем спецыяліста з лабараторыі ТСН, які на ўмовах пагадзіннай аплаты кіруе групай падчас фальклорнай практыкі. **Формы работы** ў бабінным фонаархіве наступныя: *праслухоўванне запісаў, спісанне бабін някаснага гучання, алічбоўка бабінных запісаў, сканіраванне пашпартаў бабін і іх сістэматызацыя ў праграме «Exel».*

Як адзначалася вышэй, студэнты падчас фальклорнай практыкі ў лабараторыі таксама працуюць у камп'ютэрных класах. З аднаго боку, гэта вымушаная мера (з прычыны немагчымасці размеркаваць усіх у архіўных памяшканнях), з другога – своеасаблівае рашэнне праблемы камп'ютэрызацыі архіўных фондаў лабараторыі, увядзенне іх у глабальную сетку Інтэрнэт, магчымасць стаць мабільнымі і г. д. Тут для студэнтаў існуе адзіна магчымая **форма работы** – *тэхнічны набор неабходнай інфармацыі*: напрыклад, *інвентарызацыйных ведамасцей паступлення матэрыялаў у лабараторыю, нефарматных картак з фальклорнымі адзінкамі для жанравага архіва ў праграме «Word»; рэстравых ведамасцей рэгіянальнага архіва ў праграме «Exel»; састарэлых матэрыялаў для рэгіянальнага архіва.* Дзеля арганізацыі работы ў камп'ютэрным класе супрацоўнікі лабараторыі ажыццяўляюць прагляд архіўных фондаў, выяўляюць матэрыялы, якія патрабуюць неадкладнага перанясення ў электронны варыянт.

Разумеючы ўсю важнасць працы ў архівах ВНЛ беларускага фальклору, яе супрацоўнікі ажыццяўляюць кантроль якасці студэнцкай работы. Названыя

вышэй формы работы са студэнтамі былі выпрацаваны ўсяго за 2 гады існавання новастворанай лабараторыі. Зразумела, што яны не адзіныя: пасля заканчэння пэўнага аб'ёму работ будуць выпрацаваны новыя, якія дазваляць студэнтам на практыцы прыкласці свае веды па фальклору, а супрацоўнікам лабараторыі зрабіць архівы больш зручнымі для карыстання